

ORIENTĂRI VALORICE LA ADOLESCENȚI: O ANALIZĂ DIFERENȚIATĂ PE GEN

CZU: 316.752:305-053.6

DOI: <https://doi.org/10.52673/18570461.25.2-77.17>Doctor în psihologie, conferențiar universitar **Silvia BRICEAG**E-mail: silvia.briceag@usarb.mdORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7391-8515>

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

VALUE GUIDELINES IN ADOLESCENTS: A GENDER-BASED ANALYSIS

Summary. This research investigates the specificity of value orientations in adolescents, with a gender-differentiated approach, by analyzing the hierarchy of 35 value indicators. The results highlight the existence of clear differences between boys and girls in terms of prioritizing fundamental values. In boys, an emphasis on values related to health and protection is noted, reflected in the top ranking of indicators such as "abstinence from drug use" and "belonging to a stable family", which suggests a major concern for physical and social integrity and professional self-fulfillment. In contrast, adolescents tend to prioritize interpersonal relationships and personal development, with "love" representing the main value, along with increased attention paid to aesthetics and self-knowledge. Girls also show a marked concern for protection and prevention values, highlighted by the rejection of tobacco and alcohol consumption. A comparative analysis with data from previous studies indicates a shift in value positioning, marked by increased awareness of health risks and a decrease in the importance attributed to material well-being. These findings reflect contemporary socio-cultural influences and educational dynamics in the configuration of adolescents' value systems, revealing gender differences as determining factors in the process of forming value identity.

Keywords: adolescents, value orientations, gender differences.

Rezumat. Prezenta cercetare investighează specificul orientărilor valorice la adolescenți, cu o abordare diferențiată pe sexe, prin analiza ierarhizării a 35 de indicatori valorici. Rezultatele evidențiază existența unor diferențe clare între băieți și fete în ceea ce privește prioritizarea valorilor fundamentale. La băieți, se remarcă o accentuare a valorilor legate de sănătate și protecție, reflectate prin poziționarea în top a indicatorilor precum „abținerea de la consumul de droguri” și „apartenența la o familie stabilă”, ceea ce sugerează o preocupare majoră pentru integritatea fizică, socială și autorealizarea profesională. În contrast, adolescenților le sunt caracteristice priorități orientate spre relațiile interpersonale și dezvoltarea personală, „dragostea” constituind valoarea principală, alături de o atenție sporită acordată esteticii și autocunoașterii. De asemenea, fetele demonstrează o preocupare accentuată pentru valorile de protecție și prevenție, evidențiată prin respingerea consumului de tutun și alcool. Analiza comparativă cu datele din studiile anterioare indică o re poziționare valorică, cu o creștere a conștientizării riscurilor pentru sănătate și o diminuare a importanței acordate bunăstării materiale. Aceste constatări reflectă influențele socio-culturale contemporane și dinamica educațională în configurarea sistemului valoric al adolescenților, relevând diferențele de gen ca factori determinanți în procesul de formare a identității valorice.

Cuvinte-cheie: adolescenți, orientări valorice, diferențe de gen.

INTRODUCERE

Problema valorilor reprezintă o provocare semnificativă, în special atunci când vine vorba de diferențele de gen. Valorile, în esența lor, sunt acele principii fundamentale care ne definesc alegerile, comportamentele și modul în care interacționăm cu ceilalți. Acestea nu doar ne unesc prin asemănările dintre ele, dar ne și diferențiază prin diversitatea lor, contribuind la unicitatea fiecărei persoane sau fiecărui grup; formează baza pentru dezvoltarea personalității, a comportamentului și a identității sociale, având puterea de a ne influența alegerile și deciziile.

Într-un context mai larg, valorile pot fi comparate cu niște „branduri” care conferă un caracter distinct

indivizilor, grupurilor sau chiar comunităților, stabilind principiile fundamentale pe care acestea se bazează. Ele ajută la construirea identității personale și impulsionează comunitățile să acționeze într-o anumită direcție, dezvoltându-se conform principiilor pe care le consideră esențiale. Totuși, diferențele între valori pot deveni un teren fertil pentru conflicte, mai ales în cazul în care valorile sunt strâns legate de normele de gen. În acest sens, diferențele de percepție asupra rolurilor și așteptărilor legate de gen pot conduce la neînțelegeri și tensiuni între indivizi sau grupuri. Astfel, în ciuda faptului că valorile sunt esențiale pentru construirea unei identități individuale sau colective, ele pot reprezenta și o sursă de fricțiune, dacă sunt exprimate sau interpretate diferit în funcție de gen.

În *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, noțiunea de „valoare” este definită ca fiind „însușirea unor lucruri, fapte, idei, fenomene de a corespunde necesităților sociale și idealurilor generate de acestea” [1]. Definiția sugerează că valorile unui individ nu sunt formate doar din experiențele și percepțiile proprii, ci sunt profund influențate de contextul social în care trăiește. Formarea valorilor depinde astfel de două elemente esențiale: necesitățile sociale și idealurile colective existente în cadrul unei societăți. Acestea din urmă sunt percepute și asimilate de individ în moduri care reflectă atât dorințele personale, cât și influențele externe, culturale și educative.

În *Dicționarul de Psihologie*, termenul de „valoare” este explicat ca „interes manifestat față de un obiect; stimă arătată unei persoane” [2], prin urmare, valoarea se află într-o relație directă cu percepția și aprecierea subiectivă a unei persoane față de un anumit obiect sau față de altă persoană. Din definiție rezultă ideea că valorile nu sunt universale prin natura lor, ci variază în funcție de percepțiile și experiențele individuale. Astfel, fiecare persoană are un sistem propriu de valori, care se formează în concordanță cu dorințele, nevoile și circumstanțele sale particulare. De asemenea, aceste valori sunt influențate de contextul în care individul se află și de etapele prin care trece în dezvoltarea sa personală și socială.

Autorii P. Popescu-Neveanu și V. Pavelcu consideră că termenul de valoare reprezintă un criteriu, o însușire, o reprezentare, un produs al umanității [3; 4]. Așadar, valoarea devine o caracteristică individuală și un produs colectiv, o caracteristică culturală care reflectă esența unei societăți. Valorile nu sunt doar preferințe personale, ci și rezultatul unor norme și idei împărtășite de un grup sau de întreaga umanitate. Aceste valori se transmit prin educație, tradiție și interacțiune socială, fiind astfel fundamentul coeziunii sociale.

Marele Dicționar al Psihologiei definește valoarea ca un „fenomen social” care reprezintă „credința împărtășită privind ceea ce este dezirabil sau util, adică ceea ce trebuie prescris sau proscris în materie de comportamente și finalități” [5]. În consecință, valorile nu sunt doar noțiuni abstracte sau idei subiective, ci sunt direct legate de comportamentele și acțiunile acceptate social sau respinse; sunt criteriile care reglează atât comportamentele individului, cât și interacțiunile și relațiile dintre membrii unei comunități. Valorile reprezintă așteptările și normele care guvernează viața socială și care influențează deciziile și alegerile oamenilor.

În aceeași ordine de idei, autorii H. Newcomb și Converse (1965) afirmă că valoarea constituie „un obiect central al organizării atitudinilor”. Adică, valorile sunt fundamentul din care se nasc atitudinile și

opiniile oamenilor, influențându-le modul în care se raportează la ceilalți și la lume în general. Prin urmare, valorile devin un instrument esențial în modelarea comportamentului și a relațiilor sociale.

T. Parsons (1937) consideră valorile ca fiind mobilul ultim al acțiunilor indivizilor și colectivității – elemente definitorii pentru viața socială. Aceasta înseamnă că valorile stau la baza comportamentelor și alegerilor făcute de indivizi și grupuri, iar manifestările lor devin vizibile atât în comportamentele directe, cât și în atitudinile adoptate. Comportamentele noastre sunt astfel un rezultat al valorilor în care credem și pe care le respectăm, modalități prin care valorile sunt exprimate și consolidate în viața socială. În viziunea lui Parsons, atitudinile sunt un mod de manifestare a valorilor, fiind o reflectare a principiilor și credințelor fundamentale ale unui individ.

Ch. Maccio subliniază faptul că valorile nu se aplică realității drept principii deja stabilite, ci sunt mereu în proces de formare și actualizare, în funcție de problemele și provocările cu care ne confruntăm [6]. În consecință, valorile nu-s niște norme rigide și imuabile, ci sunt flexibile și se adaptează la schimbările din viața individului și a societății. În acest sens, valorile sunt concepte dinamice, care trebuie să fie permanent reevaluate și adaptate în funcție de noile realități și contexte. Aspectul dat este esențial, întrucât valorile nu doar formează comportamentele, ci sunt și flexibile în fața schimbărilor sociale, economice sau culturale.

V. Gonciar afirmă că „Valorile sunt concepte despre ceea ce un individ, comunitate sau societate consideră că este bun, corect, plăcut” [7]. Valorile reprezintă baza fundamentală pentru evaluarea acțiunilor sociale, direcționând procesul decizional al indivizilor. Valorile constituie standardele și criteriile esențiale ce orientează comportamentele și deciziile în context social. Totodată, ele exercită o influență semnificativă asupra modului în care indivizii își structurează alegerile, conturând prioritățile și opțiunile de viață.

În viziunea lui F.R. Kluckhohn, valoarea este o „concepție explicită sau implicită, distinctivă pentru un individ sau caracteristică unui grup, cu privire la ceea ce este dezirabil” [8]. Aceasta relevă faptul că valorile nu sunt doar individuale, ci pot fi comune unui întreg grup social, având un caracter colectiv. Valoarea modelează alegerea mijloacelor și a obiectivelor personale, ghidând indivizii către acțiuni percepute ca fiind dorite sau moral acceptabile în contextul grupului din care fac parte.

Virtuțile nu pot fi dobândite exclusiv prin instruire teoretică, ci mai ales prin practică și prin urmarea unor modele comportamentale. Punerea accentului

pe acțiune, în loc de cuvinte, evidențiază o abordare pedagogică activă, în cadrul căreia educația morală se realizează prin implicare directă și experiență, nu prin simplă teoretizare. Aceasta este o distincție importantă, deoarece valorile nu se limitează la principii abstracte, ci sunt profund înrădăcinate în comportamentele și acțiunile zilnice ale individului. Astfel, valorile se manifestă prin comportamentele și alegerile noastre, având un rol fundamental în dezvoltarea și menținerea unor relații sociale armonioase.

În cercetările sale, O. Paladi arată că orientările valorice sunt părți fundamentale ale conștiinței, care reglementează comportamentul în funcție de contextul social și contribuie la formarea personalității, mai ales în adolescență. Acestea exprimă modul în care valorile sunt organizate și aplicate în viața individului, influențând deciziile, atitudinile și acțiunile. Astfel, dacă valorile sunt convingeri generale despre ceea ce este important, orientările valorice reflectă felul în care aceste convingeri devin ghiduri concrete de comportament [9].

Valorile sunt variabile în timp, pot genera alte valori și sunt esențiale pentru construirea unui mediu social coeziv. Valorile nu se formează în mod pasiv, ci sunt rezultatul unor procese active de autorefecție, dialog intercultural și decentrare cognitivă, care permit individului să-și relativizeze propriile norme culturale și să cultive o înțelegere profundă și autentică a diferenței [10].

Prin urmare, valorile pot fi descrise ca un ansamblu de criterii, însușiri, reprezentări și concepte fundamentale ale umanității, care reflectă credințele împărtășite privind ceea ce este dezirabil sau util. Acestea sunt elemente esențiale în formarea atitudinilor și comportamentelor, influențând alegerile și deciziile individului și societății. Astfel, în timp ce valorile pot fi împărtășite de mai mulți indivizi, orientările valorice sunt expresia lor individuală, influențând în mod direct deciziile și comportamentele. Coerența sistemului de valori personale ajută individul să acționeze într-un mod consecvent cu propriile credințe și idealuri.

MATERIALE ȘI METODE

Scopul principal al acestei cercetări este investigarea diferențelor de gen în structura valorilor adolescenților, cu un accent special asupra particularităților dimensiunilor valorice specifice băieților și fetelor.

Ipoteza. Se presupune că orientările valorice ale adolescentelor diferă de cele ale adolescenților, având în vedere influența pe care genul o poate exercita asupra modului în care sunt percepute și prioritizate diverse aspecte, precum scopurile per-

sonale, relațiile interpersonale și normele sociale. În acest sens, fetele par a fi mai înclinate către valori ce reflectă conexiuni emoționale, cooperare și sprijin social, în timp ce băieții tind să valorizeze mai mult autonomia, competiția și succesul individual.

Pentru cercetarea valorilor din perspectiva diferențelor de gen în rândul adolescenților, a fost utilizat *Inventarul de Reflecții Valorice (IRV)*, un instrument elaborat de M. Șleahțișchi [11]. Acest inventar este compus din 35 de indicatori, care sunt organizați în 13 valori fundamentale: cunoștințe, protecție, odihnă, dragoste, sex, apartenență/acceptare, asigurare materială, apreciere, adăpost, cultură, sănătate, frumusețe și autorealizare. În procesul de elaborare a instrumentului respectiv, autorul a avut în vedere atât integrarea unui cadru teoretic solid, cât și adaptarea acestuia la realitățile și condițiile de viață specifice ale persoanelor incluse în diversele eșantioane de cercetare. Un aspect important al dezvoltării IRV a fost respectarea sistemului de recomandări al lui C.A. Moser, un model valoric care a influențat structura și conținutul întrebărilor (itemilor) din Inventar. Astfel, M. Șleahțișchi a asigurat o corespondență între principiile stabilite de C.A. Moser și realitățile cotidianului celor care urmau să completeze instrumentul, pentru a obține date relevante și autentice despre percepțiile acestora. În același timp, s-a urmărit ca itemii să fie suficient de flexibili pentru a reflecta diversitatea condițiilor sociale și culturale ale grupurilor studiate. În ceea ce privește procesul de evaluare a răspunsurilor, s-a optat pentru un sistem scalar cu șapte trepte de intensitate, care permite evaluarea gradului de importanță acordat de respondenți diferitelor aspecte ale sensului vieții. Această scală are următoarele nivele de măsurare: 1 reprezintă lipsa totală de importanță, 2 semnifică importanță foarte mică, 3 importanță mică, 4 importanță medie, 5 importanță mare, 6 importanță foarte mare, iar 7 indică importanță totală. Astfel, IRV permite o evaluare detaliată și nuanțată a percepțiilor, ajutând cercetătorii să înțeleagă mai bine modul în care diverse grupuri de oameni interpretează și atribuie semnificație vieții umane.

Eșantionul a fost compus din 200 de adolescenți, dintre care 100 de băieți cu vârste între 15 și 24 de ani și 100 de fete în același interval de vârstă. Dintre aceștia, 170 de participanți au comunicat în limba română, iar 30 în limba rusă. Grupul a fost format din elevi de la licee și instituții de învățământ superior, precum și din participanți ai centrelor pentru tineret. Această diversitate demografică și culturală semnificativă este esențială pentru o analiză detaliată a orientărilor valorice ale adolescenților, în funcție de gen.

REZULTATELE CERCETĂRII

În conformitate cu metodologia utilizată pentru analiza specificului orientărilor valorice la adolescenți, diferențiat în funcție de gen, cei 35 de indicatori incluși în chestionar au fost ordonați pe baza unui sistem de ranguri. Astfel, au fost stabilite 15 ranguri distincte pentru fiecare gen, dintre care primele patru au fost considerate cele mai semnificative în conturarea diferențelor de gen în orientările valorice. Pentru a realiza o ierarhizare coerentă a orientărilor valorice ale adolescenților, se impune o clarificare prealabilă a opțiunilor exprimate de aceștia în raport cu cei 35 de indicatori propuși.

Distribuția orientărilor valorice este ilustrată prin reprezentări grafice care evidențiază diferențele dintre băieți și fete în ceea ce privește prioritățile valorice asumate. Aceste reprezentări oferă o imagine de ansamblu asupra tendințelor specifice fiecărui gen și permit evidențierea unor diferențe clare în privința orientărilor valorice ale adolescenților.

În raport cu valoarea *sănătate*, băieții atribuie o importanță deosebită indicatorilor „Să nu te droghezi” și „Să nu suferi de nicio boală”. Această opțiune evidențiază un nivel ridicat de conștientizare privind efectele nocive ale consumului de substanțe asupra sănătății și relevă preocuparea pentru menținerea unei stări generale

de bine, esențială în desfășurarea activităților cotidiene. Fetele apreciază însă aceiași indicatori ca fiind foarte importanți, însă tind să acorde o atenție mai mare prevenirii unor comportamente concrete cu impact negativ asupra sănătății, precum consumul de tutun, droguri sau abuzul de alcool. Diferența observată nu implică o diminuare a interesului față de sănătate în cazul fetelor, ci sugerează, mai degrabă, o abordare orientată spre evitarea riscurilor comportamentale specifice.

Un alt aspect semnificativ al orientărilor valorice identificate în rândul adolescenților vizează valoarea *dragostea*, cu precădere indicatorul „Să iubești și să fii iubit”. Potrivit datelor prezentate în Figura 1, 60% dintre adolescente au acordat acestui indicator punctajul maxim (7 = importanță totală), ceea ce evidențiază o valorizare deosebită a dimensiunii afective a relațiilor interpersonale. Această tendință sugerează o trăire emoțională mai intensă în rândul fetelor, asociată cu o nevoie crescută de afecțiune și validare emoțională din partea celor din jur. În schimb doar 22% dintre băieți au evaluat acest indicator la același nivel de importanță, ceea ce poate reflecta o abordare mai rațională, pragmatică și, într-o anumită măsură, mai rezervată a relațiilor afective. Această diferență de perspectivă ar putea fi influențată de normele socio-culturale și de modelele educaționale care susțin imaginea tradițio-

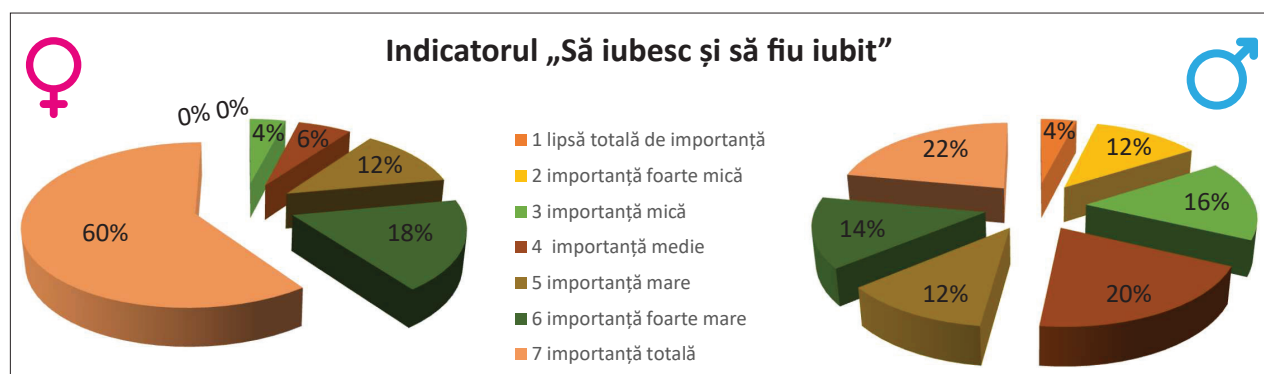

Figura 1. Diferențe gender la indicatorul „Să iubești și să fii iubit”.

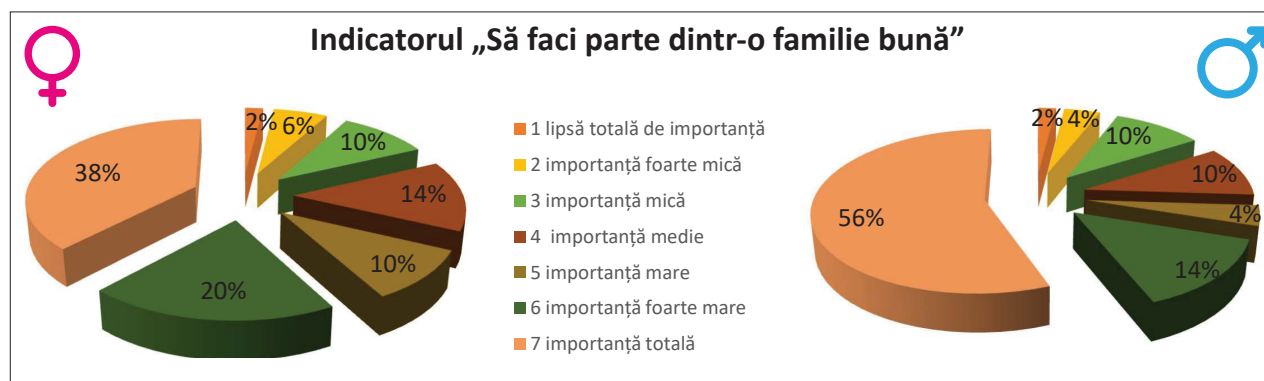

Figura 2. Diferențe gender la indicatorul „Să faci parte dintr-o familie bună”.

Figura 3. Diferențe gender la indicatorul „Să te simți protejat de violență”.

nală a băiatului/bărbatului ca fiind puternic, independent și capabil să gestioneze relațiile mai degrabă prin rațiune decât prin implicare emoțională.

Analiza valorii *apartenență/acceptare*, conceptualizată prin indicatorii „Aparența la o familie respectabilă” și „Protecția împotriva violenței”, relevă o diferențiere evidentă în funcție de gen. Datele indică faptul că băieții acordă o importanță mai ridicată acestor dimensiuni în cadrul propriei structuri valorice. În schimb, fetele tind să le plaseze pe poziții inferioare în ierarhia valorilor personale, ceea ce sugerează o percepție diferențiată asupra nevoii de siguranță și sprijin familial. Aceste rezultate reflectă posibile influențe ale socializării de gen asupra construcției valorilor individuale și conturează direcții relevante pentru înțelegerea modului în care tinerii interiorizează dimensiunile fundamentale ale coeziunii sociale. Figura 2 ilustrează diferențele de gen în raport cu indicatorul „Să faci parte dintr-o familie bună”, relevând faptul că 56% dintre băieți i-au atribuit punctajul maxim (7 = importanță totală), în timp ce doar 38% dintre fete au făcut același lucru. Această diferență arată că băieții valorizează în mai mare măsură apartenența la un mediu familial stabil, perceput ca sursă de protecție, sprijin emoțional și securitate. Deși și fetele recunosc importanța acestei valori, plasarea ei pe o poziție inferioară în structura orientărilor valorice sugerează o prioritizare diferită,

în care alte dimensiuni, precum cele relaționale sau personale, capătă o pondere mai mare.

Indicatorul „Să te simți protejat de violență”, corespunzător valorii *protecție*, a fost evaluat drept foarte important de către un procent considerabil dintre fete: 34% au indicat o importanță totală, iar 30% – o importanță foarte mare (Figura 3). Rezultatele sugerează că, deși adolescentele manifestă tendințe de autonomie și independență, ele continuă să acorde o importanță considerabilă nevoii de protecție. În cazul băieților, protecția este percepută ca o valoare esențială, conform datelor colectate. Astfel, 54% dintre respondenții de gen masculin au evaluat importanța protecției ca fiind totală. Aceste date pot fi corelate cu tendințele recente privind schimbările în percepțiile de gen, în special cu fenomenul de „feminizare” a comportamentului masculin, reflectat în nevoia crescută de siguranță și protecție exprimată de băieți. De asemenea, 16% dintre adolescenți consideră că indicatorul analizat are o importanță moderată, evidențiind astfel varietatea percepțiilor existente în rândul adolescenților cu privire la nevoia de protecție.

Diferențele de gen în ceea ce privește valoarea *autorealizare* sunt evidente și în datele obținute pentru indicatorul „Să fii creativ” (Figura 4). Discrepanța sugerează că, în perioada adolescenței, preocuparea pentru orientarea profesională și conturarea unei identități vocaționale este mai pronunțată în rândul

Figura 4. Diferențe gender la indicatorul „Să fii creativ”.

Figura 5. Diferențe gender la indicatorul „Să te poți cunoaște pe tine însuți”.

băieților. Astfel, 38% dintre băieți au acordat o importanță totală creativității, iar 16% au evaluat dimensiunea dată ca având o importanță mare. Rezultatele indică faptul că, pentru o parte importantă dintre adolescenții de gen masculin, autorealizarea și afirmarea în plan profesional reprezintă un obiectiv clar definit. În contrast, doar 24% dintre fete au acordat un nivel maxim de importanță acestui indicator, iar 36% au exprimat o importanță mare. Totodată, există o categorie de adolescenți care atribuie o importanță redusă creativității – 8% dintre fete și 18% dintre băieți au considerat acest indicator ca având o importanță foarte mică. Constatarea dată evidențiază că, pe lângă adolescenții care au o orientare profesională bine definită, există o categorie care încă nu și-a clarificat în mod ferm direcția vocațională pe care dorește s-o urmeze.

În ceea ce privește valoarea *cunoaștere*, indicatorul „Să te poți cunoaște pe tine însuți” relevă o diferențiere clară între orientările valorice ale fetelor și băieților. Adolescente manifestă un interes sporit pentru explorarea și înțelegerea propriei identități, acordând o importanță ridicată procesului de autocunoaștere. Conform datelor prezentate în Figura 5, 46% dintre fete evaluează acest indicator cu punctajul maxim (7 = importanță totală), iar 24% îl consideră de importanță mare. Prin comparație, doar 22% dintre băieți acordă punctajul maxim aceluiași indicator, în timp ce 30% îl plasează într-o zonă de importanță medie.

Aceste rezultate sugerează că adolescentele sunt mai preocupate de dezvoltarea personală și de procesul de descoperire a sinelui, ceea ce poate reflecta o orientare valorică centrată pe introspecție, reflecție și înțelegere emoțională. În schimb, băieții par să abordeze cunoașterea de sine dintr-o perspectivă mai pragmatică, acordându-i un rol mai redus în ierarhia valorilor personale. Astfel, indicatorul referitor la autocunoaștere evidențiază încă o dată existența unor diferențe de gen în structura orientărilor valorice ale adolescenților, subliniind tendințele distincte în raportarea la sine și la procesul de formare identitară.

Un aspect relevant în conturarea orientărilor valorice ale băieților este valoarea *cultură*, reflectată în mod particular prin indicatorul „să posezi cunoști câteva limbi străine”. Acesta evidențiază o preocupare crescută pentru acumularea de cunoștințe și pentru dezvoltarea culturală, sugerând interesul băieților față de competențele lingvistice ca instrument de integrare în contexte sociale și educaționale variate. În contrast, doar 20% dintre fete acordă acestui indicator punctajul maxim (7 = importanță totală), ceea ce sugerează o diferență semnificativă în ierarhia valorică dintre cele două genuri în raport cu educația lingvistică și dimensiunea culturală (Figura 6). Această discrepanță poate reflecta priorități valorice diferite, în sensul în care băieții valorizează mai mult latura instrumentală a cunoașterii unei limbi străine, asociată cu reușita aca-

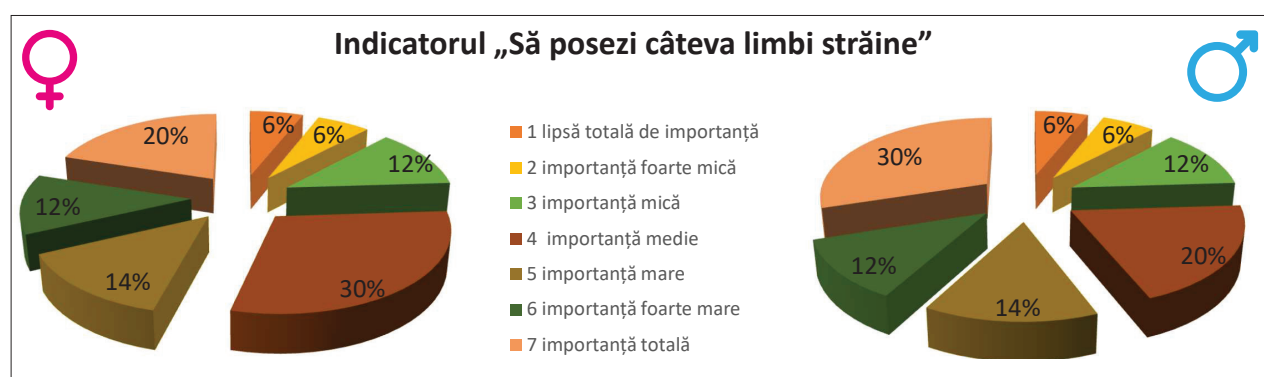

Figura 6. Diferențe gender la indicatorul „Să posezi câteva limbi străine”.

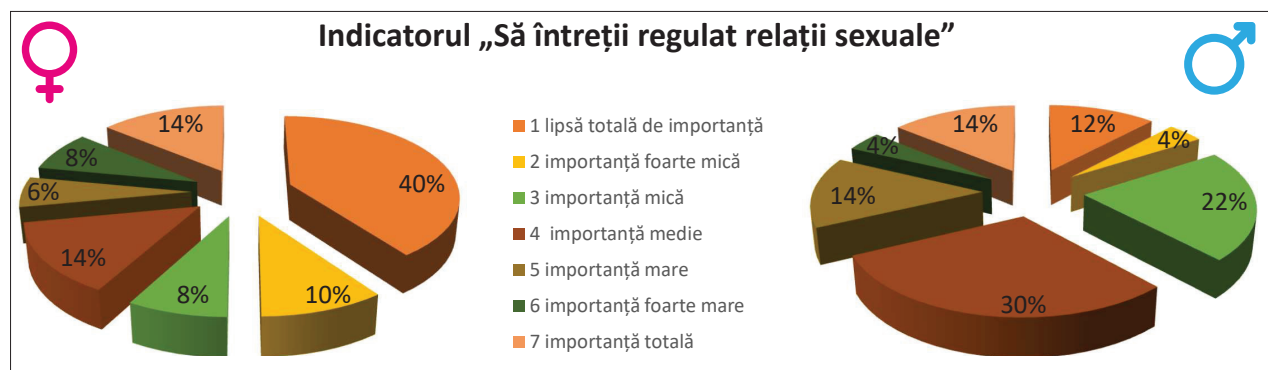

Figura 7. Diferențe gender la indicatorul „Să întreții regulat relații sexuale”.

demică sau profesională, în timp ce fetele pot acorda prioritate altor dimensiuni valorice, cum ar fi dezvoltarea personală sau relațiile interpersonale.

Deși anterior s-a evidențiat faptul că adolescenții acordă o importanță majoră valorii *sănătate*, datele privind indicatorii „Să te încadrezi într-un regim alimentar optim” și „Să nu faci abuz de alcool” relevă poziționări relativ modeste în structura orientărilor valorice. Această discrepanță sugerează că adolescenții nu percep în aceeași măsură alimentația necorespunzătoare și consumul excesiv de alcool drept factori cu un impact negativ semnificativ asupra sănătății, comparativ cu consumul de substanțe interzise, precum drogurile. Aceste constatări evidențiază necesitatea intensificării eforturilor educaționale și de informare, axate pe conștientizarea efectelor nocive ale consumului de alcool și tutun, precum și pe promovarea unui regim alimentar echilibrat, în vederea reducerii riscurilor pentru sănătate.

Potrivit datelor prezentate în Figura 7, valoarea sex, evaluată prin intermediul indicatorului „Să întreții regulat relații sexuale”, este percepută diferit în funcție de gen. Pentru 40% dintre fete acest indicator nu prezintă nicio importanță, în timp ce 30% dintre băieți îl consideră de importanță medie. Aceste rezultate sugerează că, în cazul fetelor, dimensiunea afectivă și spirituală a relațiilor – reflectată prin valoarea *dragostea* – tinde să fie valorizată mai mult decât com-

ponenta sexuală. Totodată, datele indică și existența unui segment de adolescenți activi din punct de vedere sexual: 14% dintre băieți și fete atribuie acestui indicator o importanță totală, iar 6% dintre fete și 14% dintre băieți îi acordă o importanță mare.

Un alt aspect relevant în analiza orientărilor valorice ale adolescenților îl constituie valoarea *asigurarea materială*, reflectată prin indicatorul „Să ai bani cu care să-ți poți cumpăra tot ce vrei”. Această valoare este apreciată de ambele sexe, însă nu ocupă un loc prioritar în ierarhia valorică generală. Potrivit datelor prezentate în Figura 8, 30% dintre băieți și 32% dintre fete consideră acest indicator ca fiind de importanță mare, în timp ce 34% dintre fete îl evaluează ca având o importanță medie. În cazul băieților, 22% îi acordă o importanță redusă, iar 18% îl consideră de o importanță foarte scăzută. Deducem, astfel, că adolescenții nu pun un accent major pe componenta materială în această etapă a vieții, ceea ce poate fi explicat prin dependența lor financiară față de familie și lipsa unui venit propriu stabil. Totodată, se remarcă faptul că alți indicatori, precum „Să faci parte dintr-o familie bună” sau „Să te simți apărut de violență”, sunt percepute ca fiind mai importante, în special de băieți, ceea ce indică o orientare valorică în care sprijinul emoțional și securitatea oferite de familie sunt corelate cu nevoia de confort material, dar nu condiționate de acesta.

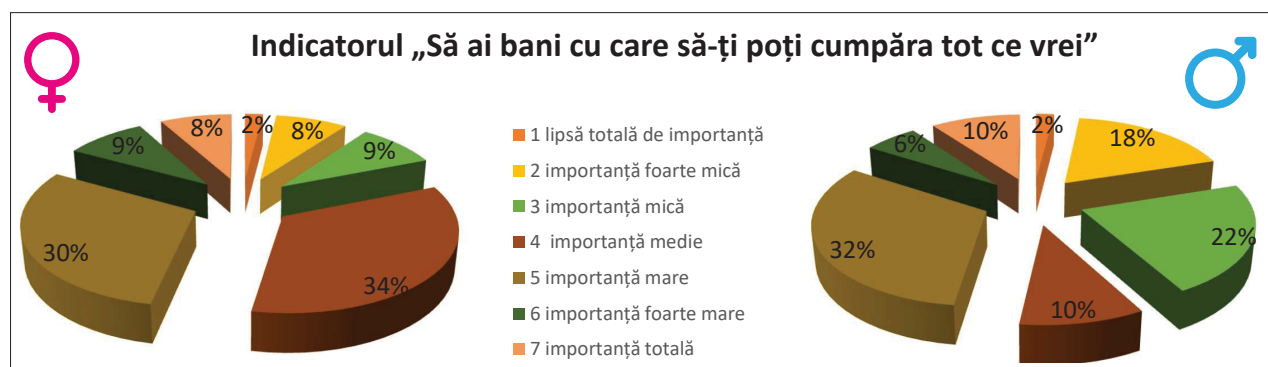

Figura 8. Diferențe gender la indicatorul „Să ai bani cu care să-ți poți cumpăra tot ce vrei”.

Figura 9. Diferențe gender la indicatorii „Să poți crea lucruri frumoase”, „Să ai un corp frumos”.

În ansamblu, se poate deduce că, deși valoarea *asigurarea materială* nu este neglijată, ea nu reprezintă o prioritate absolută pentru adolescenți, fiind percepută mai degrabă ca o necesitate viitoare, asociată cu maturizarea și tranziția spre independență economică.

Se constată diferențe clare între fete și băieți în ceea ce privește valoarea *frumusețe*, evidențiată prin intermediul indicatorilor „Să poți crea lucruri frumoase” și „Să ai un corp frumos”. Figura 9 arată că această valoare ocupă un loc important în structura orientărilor valorice ale fetelor, înregistrând un nivel ridicat de apreciere. Astfel, 40% dintre fete acordă frumuseții o importanță totală (7 = importanță maximă), în timp ce doar 22% dintre băieți împărtășesc această opinie.

Este important de subliniat că, în contextul adolescenței, valoarea *frumusețe* nu este percepută exclusiv prin prisma aspectului fizic, ci implică și dimensiuni de ordin interior – precum armonia, sensibilitatea, echilibrul emoțional sau capacitatea de a crea și aprecia esteticul. Adolescenții manifestă astfel o tendință de a recunoaște și valoriza atât frumusețea exterioară, cât și pe cea interioară, exprimând o preocupare pentru cultivarea expresivității personale și pentru promovarea unor valori estetice și morale în mediul lor de viață.

Aceste constatări evidențiază faptul că, pentru fete, frumusețea constituie o valoare integrativă, asociată nu doar cu imaginea de sine, ci și cu exprimarea

identității și a creativității, în timp ce băieții tind să acorde acestei valori o importanță secundară.

În perioada adolescenței, grupul de semeni reprezintă un factor esențial în formarea identității și în dezvoltarea relațiilor sociale. În acest context, valoarea *apartenență*, analizată prin intermediul indicatorului „Să ai amici devotați”, evidențiază diferențe semnificative de gen, așa cum reiese din datele prezentate în Figura 10. Astfel, 30% dintre fete consideră acest indicator ca având o importanță foarte mare, iar 20% îi acordă o importanță totală. Aceste date indică faptul că, în cazul fetelor, relațiile de prietenie sunt investite cu o încărcătură emoțională puternică, fiind percepute ca surse de susținere afectivă, loialitate și conexiune profundă.

În schimb, doar 22% dintre băieți acordă o importanță totală indicatorului „Să ai amici devotați”, iar 40% dintre aceștia îl evaluează ca având o importanță medie. Acest fapt sugerează o abordare mai rațională și mai pragmatică a relațiilor de prietenie în rândul băieților, orientată, probabil, spre funcționalitate și sprijin reciproc în contexte practice, mai degrabă decât spre implicare emoțională profundă.

În ansamblu, aceste date subliniază faptul că fetele tind să valorizeze relațiile de prietenie din perspectiva afecțiunii și loialității, în timp ce băieții manifestă o atitudine mai rezervată, ceea ce reflectă diferențe de

Figura 10. Diferențe gender la indicatorul „Să ai amici devotați”.

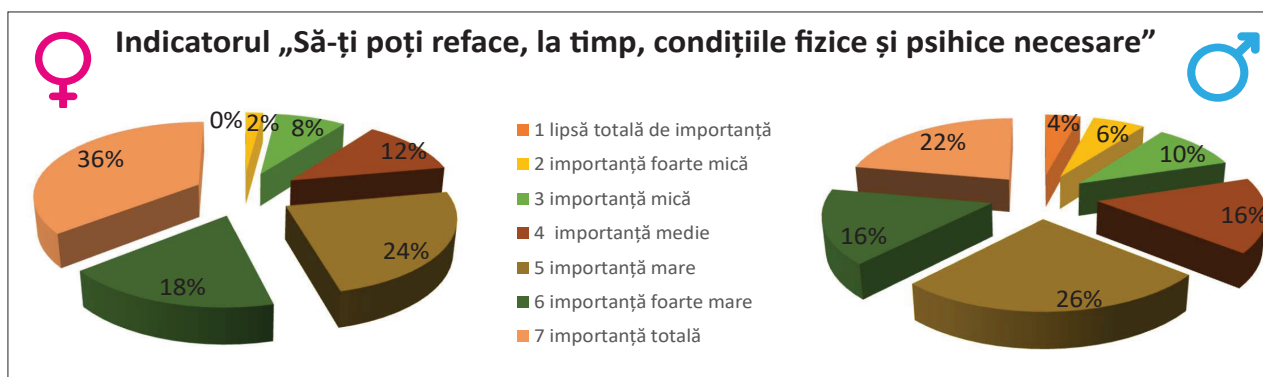

Figura 11. Diferențe gender la valoarea „Odihnă”.

gen în construirea și întreținerea relațiilor sociale în perioada adolescenței.

O valoare importantă inclusă în instrumentul nostru de cercetare este *odihna*, cu indicatorul „Să-ți poți reface, la timp, condițiile fizice și psihice necesare”. Având în vedere că adolescența este o perioadă de activitate intensă, în care tinerii se implică în diverse acțiuni, am fost interesați să observăm cum sunt clasificate valorile legate de odihnă în funcție de gen (Figura 11). Ținând cont de importanța esențială a odihnei în viața noastră, 36% dintre adolescente consideră că „să-ți poți reface, la timp, condițiile fizice și psihice necesare” are o importanță totală, iar 24% dintre acestea evaluează indicatorul dat ca având o importanță mare. Rezultatele sunt încurajatoare, deoarece sugerează că adolescentele sunt conștiente de necesitatea refacerii forțelor fizice și psihice, ceea ce reflectă o abordare corectă a gestionării timpului și a evitării supraîncărcării, care poate avea efecte negative asupra sănătății fizice și mentale. În cazul băieților, situația este ușor diferită: doar 22% acordă o importanță totală acestui indicator, iar 26% îl consideră de importanță mare. Datele sugerează că, deși valoarea „odihna” este apreciată, există o diferență notabilă între genuri în ceea ce privește gradul de conștientizare și prioritizarea acestui aspect.

În urma analizei punctuale a datelor obținute pentru fiecare indicator, a fost posibilă stabilirea unei ierar-

hii a orientărilor valorice în funcție de gen. Dintre cele 15 ranguri identificate, au fost scoase în evidență primele patru, întrucât acestea conțin informații cu relevanță deosebită pentru înțelegerea diferențelor de gen în orientările valorice ale adolescenților. Prin urmare, analiza orientărilor valorice ale adolescenților, raportată la diferențele de gen, relevă existența unor variații distincte în ceea ce privește valorile percepute ca prioritare. În mod particular, băieții manifestă o tendință de a acorda o importanță sporită valorilor precum sănătatea, apartenența și acceptarea socială, protecția, autorealizarea și cultura (Figura 12). Aceste valori reflectă o preocupare mai accentuată pentru aspecte legate de dezvoltarea fizică și psihologică, integrarea în grupuri sociale și dezvoltarea personală în sensul unei cariere și realizări individuale. De asemenea, se remarcă un interes crescut al băieților pentru cultura și cunoașterea de sine, care poate indica o orientare spre explorarea potențialului lor intelectual și creativ.

Pe de altă parte, fetele sunt mai orientate către valori care subliniază importanța relațiilor interpersonale și a dezvoltării personale în plan afectiv. Astfel, dragostea, sănătatea, cunoașterea și frumusețea reprezintă valori fundamentale pentru majoritatea adolescentelor (Figura 13). Dragostea, în mod particular, se situează la un nivel înalt al ierarhiei valorilor, sugerând o preocupare pentru relațiile afective, conexiunile emoționale și

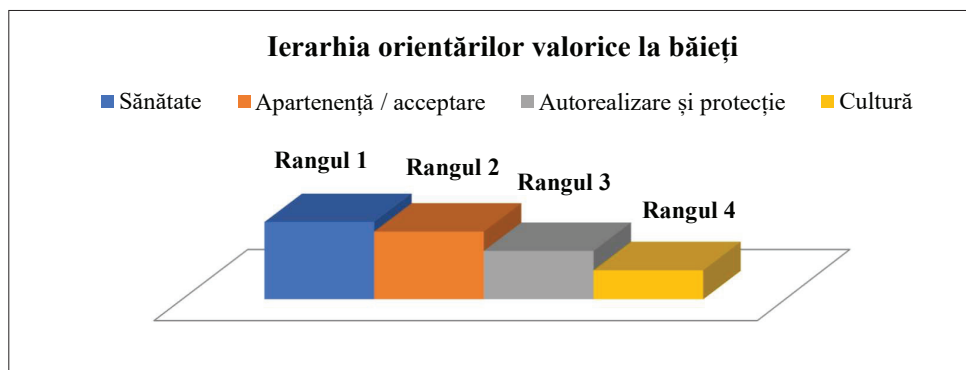

Figura 12. Ierarhia orientărilor valorice la băieți.

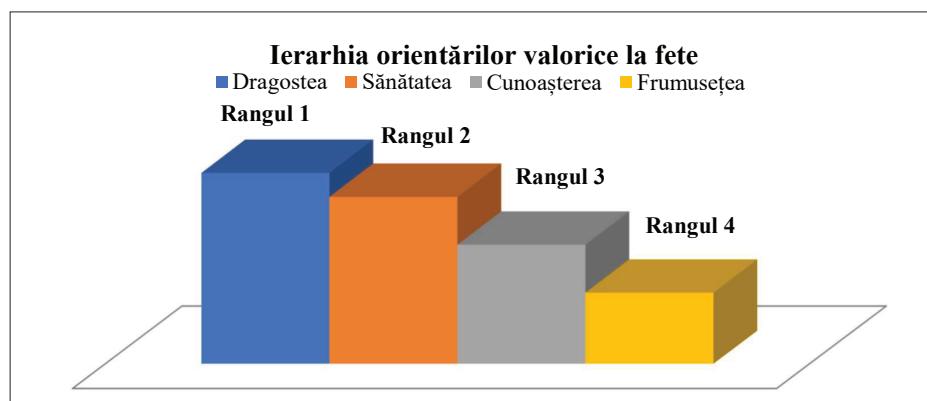

Figura 13. Ierarhia orientărilor valorice la fete.

stabilirea unor legături profunde cu ceilalți. De asemenea, frumusețea și cunoașterea sunt văzute ca aspecte esențiale în procesul de autoafirmare și de înțelegere a propriei identități, indicând o importanță semnificativă acordată atât aspectului fizic, cât și dezvoltării interioare. Aceste diferențe notabile în ierarhiile valorice ale băieților și fetelor reflectă particularitățile specifice de gen în modul în care adolescenții percep și prioritizează valorile importante în această etapă a vieții. În timp ce băieții par să fie mai concentrați pe realizările personale, integrarea în societate și protecția în fața unor pericole externe, fetele tind să acorde o atenție deosebită relațiilor personale, autoafirmării prin dragoste și frumusețe și dezvoltării intelectuale.

Așa cum s-a menționat anterior, valorile nu sunt fixe, ci evoluează odată cu dezvoltarea societății și cu schimbările contextului socio-cultural. Această flexibilitate a valorilor devine evidentă prin compararea rezultatelor studiului actual cu cele ale unei cercetări realizate în anul 1999, care a urmărit identificarea și ierarhizarea orientărilor valorice ale adolescenților de la sfârșitul secolului trecut. În cadrul acestei investigații, valorile considerate esențiale includeau dragostea, cunoașterea, acceptarea socială, aprecierea și sănătatea [12]. La prima vedere, valorile menționate în 1999 pot părea similare cu cele exprimate de adolescenții contemporani. Totuși, o analiză mai profundă relevă modificări importante în ceea ce privește ordinea prioritizării acestora.

Prin urmare, analiza comparativă a datelor din 1999 și din studiile mai recente evidențiază nu doar o schimbare de perspectivă asupra ierarhiei orientărilor valorice, ci și o adaptare a acestora la noile realități sociale, culturale și economice. Adolescenții contemporani sunt mai atenți la starea lor de sănătate, mai ancorați în relațiile afective și mai puțin motivați de latura materială, ceea ce conturează un profil valoric sensibil diferit față de generațiile anterioare.

CONCLUZII

Studiul orientărilor valorice în rândul adolescenților evidențiază diferențe clare între fete și băieți în ceea ce privește ierarhia valorilor personale. Aceste diferențe reflectă nu doar particularitățile de gen, ci și moduri distincte de raportare la sine, la ceilalți și la societate. Fetele pun un accent deosebit pe dimensiunea relațională și afectivă a existenței, valorile cel mai des ierarhizate fiind dragostea, sănătatea, auto-cunoașterea și frumusețea. Aceste opțiuni sugerează o orientare către dezvoltarea personală, echilibrul emoțional și autoexprimarea autentică. De asemenea, adolescentele manifestă o preocupare sporită pentru aspectul estetic și pentru menținerea armoniei fizice și psihice.

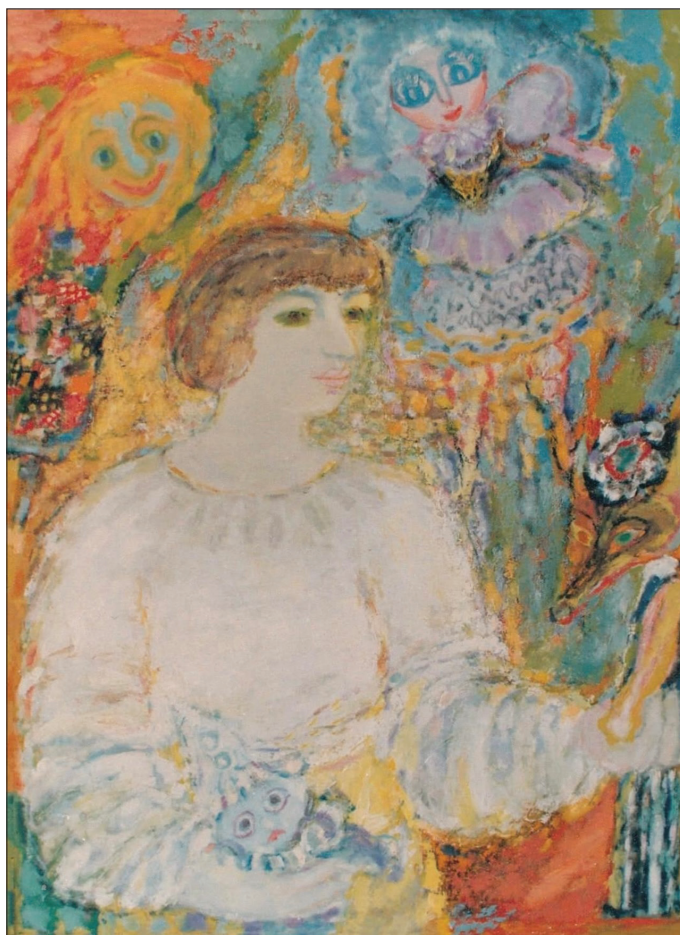
În contrast, băieții valorizează mai mult dimensiunea practică și funcțională a vieții, acordând importanță crescută sănătății, protecției, autorealizării, culturii și apartenenței. Acest fapt reflectă o tendință spre autonomie, siguranță și realizare personală, precum și un interes crescut pentru integrarea socială și profesională.

Diferențele se manifestă și în raportarea la valori precum odihna, prietenia sau educația, fetele fiind mai preocupate de echilibrul interior și de relațiile apropiate, în timp ce băieții tind să abordeze aceste aspecte dintr-o perspectivă mai pragmatică.

Deosebirile identificate în orientările valorice ale adolescenților subliniază importanța unei abordări diferențiate în înțelegerea și susținerea dezvoltării personale în această etapă a vieții. Recunoașterea acestor particularități de gen poate contribui la crearea unor contexte educaționale și sociale adaptate nevoilor specifice ale adolescenților, facilitând astfel o maturizare echilibrată și armonioasă, atât pe plan individual, cât și în relațiile sociale.

BIBLIOGRAFIE

1. Dicționarul explicativ al limbii române, ediția a II-a. București: Editura Univers Enciclopedic, 1996.
2. Sillamy, N. Dicționar de psihologie, ediția a II-a. București: Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009. 352 p.
3. Pavelcu, V. Cunoașterea de sine și cunoașterea personalității. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1982. 380 p.
4. Popescu-Neveani, P. Dicționar de psihologie. București: HUMANITAS, 1978. 784 p.
5. Marele dicționar al psihologiei. București: Trei, 2006. 1360 p.
6. Antoci, Diana. Particularitățile formării orientării valorice la adolescenți și tineri. În: *Învățământ superior: tradiții, valori, perspective*, Ed. I, 27-28 septembrie 2019, Chișinău, 2019, Vol. 1, 6-11.
7. Gonciar, V. Influența valorilor asupra dezvoltării adolescenților. În: *Univers Pedagogic Pro*, nr. 37 (166), 2008.
8. Voicu, B. Valorile și sociologia valorilor. 2008, [online] https://www.researchgate.net/publication/259963712_Valorile_si_sociologia_valorilor (consultat: 11.03.2024).
9. Paladi, O. Conținutul și caracteristicile orientărilor valorice la vârsta adolescenței. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației)*, 2022, nr. 9 (159), 129-136, <https://doi.org/10.5281/zenodo.7408412>
10. Antoci, Diana. Impactul valorilor interculturale asupra dimensiunii morale a personalității. În: *Revista de studii interdisciplinare „C. Stere”*, 2018, nr. 3-4 (19-20), 172-178, <https://doi.org/10.5281/zenodo.3361189>
11. Șlehtițchi, M. Liderii, Chișinău: Știința, 1998, 232 p.
12. Briceag, Silvia. Referințe valorice, modele și idealuri de viață la adolescenții din mediul rural și urban. În: *Elevul contemporan: Schițe de portret psihologic: culeg. de art. șt. Ch.*, 1999, 40-60.

Inessa Țăpina. *Portretul Galinei*, 1985, ulei pe pânză, 110 × 83 cm.